

Πανελλήνιες Εξετάσεις Ημερήσιων Γενικών Λυκείων-Παλαιό σύστημα

Εξεταζόμενο Μάθημα: Αρχαία

Ημερομηνία: 17 Ιουνίου 2020

Ενδεικτικές Απαντήσεις Θεμάτων

Διδαγμένο κείμενο

- A1.**
1. Λάθος
 2. Σωστό
 3. Σωστό
 4. Λάθος
 5. Λάθος

B1.

Ο φιλόσοφος στην προσπάθειά του να αποδείξει ότι η ηθική αρετή είναι επίκτητη και αποτέλεσμα εθισμού, χρησιμοποιεί ένα ακόμη εμπειρικό επιχείρημα (παράδειγμα) που προέρχεται από τα χώρο της πολιτικής, επιδιώκοντας να δείξει ότι η διαδικασία απόκτησης της ηθικής αρετής αποκτά και κοινωνική και πολιτική διάσταση και δεν εξαρτάται μόνο από την προσωπική προσπάθεια του ατόμου, συνδέοντας έτσι την πολιτική με την ηθική και δηλώνοντας ότι η ηθική δεν είναι ατομική αλλά πολιτική. Οι νομοθέτες λοιπόν, μέσω των νόμων τους και του παιδαγωγικού συστήματος θέλουν να κάνουν τους πολίτες αγαθούς ασκώντας τους να αποκτούν συγκεκριμένες συνήθειες. Ο νομοθέτης δηλαδή πρέπει όχι μόνο να υποδείξει την ηθική πράξη αλλά και να βοηθήσει τον πολίτη να εθιστεί σε αυτή την πράξη.

Η ουσία του επιχειρήματος μπορούμε να πούμε ότι αν η ηθική αρετή υπήρχε εκ φύσεως στον άνθρωπο, θα ήταν άτοπο οι νομοθέτες να σκέφτονται και να ενεργούν με αυτόν τον τρόπο. Η επιδίωξη των νομοθετών αποδεικνύει ότι η ηθική αρετή δεν υπάρχει εκ φύσεως, γιατί τότε οι νομοθέτες δε θα είχαν αυτή την επιδίωξη.

Παρότι είναι φανερό ότι ο νομοθέτης επιδιώκει σε κάθε περίπτωση το καλό των πολιτών, έχει δηλαδή πάντοτε αγαθή προαίρεση, μπορεί να μην έχει πάντοτε επιτυχία στον στόχο του. Παρόμοια, σε άλλο χωρίο των Ηθικών Νικομαχείων, ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για νόμο που είναι *κείμενος ὀρθῶς* (θεσπίζεται ύστερα από προσεκτική σκέψη) και έχει επιτυχία, και για *νόμο απεσχεδιασμένον* (δηλαδή νόμο προχειροφτιαγμένο, που συντάχθηκε με πρόχειρο και επιπόλαιο τρόπο) που δεν έχει επιτυχία, εφόσον δεν μπορεί να περάσει τα σωστά μηνύματα στους πολίτες και να τους εθίσει σε ενδεδειγμένες πράξεις.

Όσοι λοιπόν οργανώνουν σωστά τον εθισμό, πετυχαίνουν το στόχο τους κι έτσι αποκτούν την ηθική αρετή. Αυτό εξάλλου τονίζει ο Αριστοτέλης, ότι δηλαδή με την διαδικασία του εθισμού προσπαθούν και οι νομοθέτες, κάτι που δηλώνεται με την επιλογή της τροπικής μετοχής «εθίζοντες», για να δηλώσει ότι με τον εθισμό και όχι με κάποια άλλη μέθοδο προσπαθούν οι

νομοθέτες να ηθικοποιήσουν τους πολίτες. Τον ίδιο στόχο έχει και η χρήση της δεικτικής αντωνυμίας «τουῦτ'», της επαναληπτικής «αυτό» και της δεικτικής «τούτω».

B2.

Ο Αριστοτέλης με υποθετικό συλλογισμό συγκρίνει την τέχνη και τη φύση με την ηθική αρετή. Και οι τρεις έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας κάποιας μορφής: η τέχνη μορφοποιεί το υλικό της, η φύση δημιουργεί επίσης μορφές, η αρετή δίνει μορφή στην προσωπικότητα του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης συγκρίνει τις τρεις έννοιες μεταξύ τους: η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον άνθρωπο· η φύση είναι ανώτερη από την τέχνη· γι' αυτό *ἡ τέχνη μιμείται τὴν φύσιν*.

Για να καταλήξει στη θέση αυτή αναφέρεται στη μεσότητα που υπάρχει στις τέχνες. Εφόσον κάθε τέχνη- επιστήμη εκπληρώνει σωστά το έργο της μόνο αν στοχεύει στο μέσον και εφόσον η αρετή, όπως και η φύση, είναι ακριβέστερη και ανώτερη από κάθε τέχνη, συνεπώς και η ηθική αρετή δεν μπορεί παρά να έχει ως στόχο της το μέσον. Η αρετή και η φύση λοιπόν είναι ανώτερες από την τέχνη. Η ακρίβεια των έργων της αρετής και η ανωτερότητα τους έναντι των έργων οποιασδήποτε τέχνης επιστήμης έγκειται στην τελειότητα που προσδίδει στον άνθρωπο η ενεργητική αυτή κατάσταση της ψυχής, που είναι ανώτερο και πολυτιμότερο πράγμα.

Με την πρώτη υποθετική προκειμένη ο Αριστοτέλης δείχνει ότι κάθε τεχνική εργασία συνδέεται με σκοπό και πράξη (*οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα*). Μάλιστα ο σκοπός καθορίζει τη γένεση και η ποιότητα των μέσων *«οὕτω»* την ποιότητα της πραγμάτωσης του σκοπού *«εὖ ἐπιτελεῖ»*. Ο τρόπος πραγμάτωσης του σκοπού δίνεται επεξηγηματικά με τα μετοχικά σύνολα *«βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα»*. Με τη μετοχή *«βλέπουσα»* εννοεί τη θεωρητικά προγενέστερη σύλληψη του σκοπού που εδώ ταυτίζεται με τη στόχευση του μέσου και με τη μετοχή *«ἄγουσα»* την πράξη με την οποία πραγματώνεται ο σκοπός της μεσότητας.

Αξίζει να επισημανθεί ότι η λέξη *«επιστήμη»*, χρησιμοποιείται με τη σημασία της τέχνης και δεν μπορεί να έχει καμία σχέση με την επιστημονική γνώση και το θετικό επιστήμονα. Η επιστήμη με την έννοια της συστηματοποιημένης γνώσης αντιστοιχεί στην αντικειμενική μεσότητα, αφού η επιστήμη χρησιμοποιεί αντικειμενικά κριτήρια. Η επιστήμη, όμως, με τη σημασία της τέχνης αντιστοιχεί στην υποκειμενική μεσότητα, αφού τα κριτήριά της είναι υποκειμενικά. Οι όροι επιστήμη και τέχνη έχουν σχεδόν το ίδιο σημασιολογικό περιεχόμενο στην ενότητα και δεν έχουν καμία σχέση με τους ίδιους όρους, όταν χρησιμοποιούνται από τον Αριστοτέλη ως *«διανοητικές αρετές»*.

B3.

α. Λάθος

β. Λάθος

γ. Λάθος

δ. Λάθος

ε. Σωστό

ΜΕΘΟΔΙΚΟ

B4.

θέμα	: νομοθέτου, προσθεῖναι
συνήθεια	: εἰώθασιν, ἠθικήν
ψυχοφθόρος	: φθείρεται, φθειρούσης
ανούσιος	: ἐστίν, ἔσονται, εἶη
ανεκτός	: εἶχεν, ἔχουσιν
αβλεψία	: βλέπουσα, βλέποντες
ασωτία	: σωζούσης
άρρητος	: λέγω, λέγομεν, ἐπιλέγειν, ἀνάλογον
αφαίρεση	: ἀφελεῖν
βολίδα	: ὑπερβολῆς

B5.

Και στο κείμενο αναφοράς και στο παράλληλο κείμενο από τον Πρωταγόρα του Πλάτωνα τονίζεται η προσπάθεια των κοινωνιών να βοηθήσουν τους νέους να αποκτήσουν την πολιτική αρετή ως αναγκαία προϋπόθεση συνοχής της πόλης –κράτους. Και μολονότι στα δύο κείμενα προβάλλεται η αναγκαιότητα της πολιτικής αρετής, είναι φανερή η διαφορετική αντίληψη του Αριστοτέλη και των Αθηναίων αναφορικά με τον τρόπο απόκτησης αυτής.

Πιο συγκεκριμένα, ο Αριστοτέλης, ως θιασώτης της δημόσιας παιδείας και της αντίληψης ότι η ηθική αρετή εξασφαλίζει την τέχνη της συμβίωσης, δηλώνει ότι το κράτος μέσω του νομοθέτη συμβάλλει ενεργά στην ηθικοποίηση των πολιτών επειδή δεν υπάρχει ατομική ηθική, παρά μόνο αυστηρά πολιτική. Η άποψή του λοιπόν είναι ότι το κράτος μέσω του νομοθέτη και των νόμων είναι ο πρώτος δάσκαλος της ηθικής αρετής και ο κύριος υπεύθυνος για την ποιότητα του πολιτεύματος. Αντίθετα, ο Πρωταγόρας παρουσιάζει την προσπάθεια των Αθηναίων να διδάξουν τους νέους την πολιτική αρετή ως μια προσπάθεια που εκπορεύεται κυρίως από τους γονείς, εφόσον η παιδεία ήταν ιδιωτική, και το κράτος να επεμβαίνει μόνο στον έλεγχο των αποτελεσμάτων αυτής της προσπάθειας, επιβάλλοντας αυστηρές τιμωρίες σε όσους παρά την αναγκαιότητα δε φρόντισαν να αναπτύξουν την πολιτική αρετή. Στην Αθήνα λοιπόν η προσπάθεια ηθικοποίησης των νέων συντελείται και στο ιδιωτικό επίπεδο και στο δημόσιο.

Μια δεύτερη διαφορά εντοπίζεται στον τρόπο ηθικοποίησης. Στον Αριστοτέλη, το έθος έχει τον κυρίαρχο ρόλο, η επανάληψη ομοίων ενεργειών και η παιδεία είναι απαραίτητος, αλλά συμπληρωματικός παράγοντας του εθισμού, εφόσον εξασφαλίζει την ποιότητα. Αντίθετα, στην αθηναϊκή πραγματικότητα του 5^{ου}-4^{ου} αιώνα η ηθικοποίηση γίνεται πρωτίστως μέσω διδασκαλίας, άμεσης ή έμμεσης, παραινέσεων και επιβολής ποινών εκ των υστέρων και όχι μέσω εξάσκησης.

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Και αν κάποιος με ξαναρωτήσει· «Αλήθεια, αν κάποιος αδικεί την πόλη, υποστηρίζεις ότι τάχα πρέπει και με αυτόν να έχουμε ειρήνη;» Δε θα το ισχυριζόμουν· όμως, κυρίως, υποστηρίζω ότι πράγματι πολύ γρηγορότερα μπορούμε να εκδικηθούμε αυτούς, αν δεν αρχίσουμε να αδικούμε κανέναν· γιατί δε θα είχαν κανέναν σύμμαχο.

Γ2. Ο Ξενοφών παρουσιάζει τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και τα μειονεκτήματα του πολέμου.

Κατά πρώτον, αναφέρει ότι παλιά σε καιρό ειρήνης είχαν εισρεύσει πολλά χρήματα στην πόλη, ενώ στην περίοδο πολέμου όλα τα έσοδα είχαν κατασπαταληθεί. Στο παρόν εξαιτίας του πολέμου και των αναγκών του έχουν σπαταληθεί όσες οικονομίες είχαν εξασφαλιστεί, ενώ χάρη της ειρήνης στη θάλασσα αυξήθηκαν τα έσοδα της πόλης, κάτι που επέτρεπε στους πολίτες να τα αξιοποιήσουν σε ειρηνικές δραστηριότητες υπέρ της κοινωνικής ευημερίας.

Τέλος, η επιλογή της ειρήνης, κατά τον Ξενοφώντα, θα εξασφαλίσει και πολιτικά οφέλη, εφόσον οι εχθροί της πόλης θα απομονωθούν και θα μείνουν χωρίς συμμάχους.

Γ3.α. έκλιπούσας: **ἐξέλειπες**
είσελθούσας: **εἰσήεις, εἰσήεισθα (εἰσήρχου)**
καταδαπανηθείσας: **κατεδαπανῶ**

β.

	Θετικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
μᾶλλον:	μάλα	μάλιστα
θᾶττον:	ταχέως (ταχύ, τάχα)	τάχιστα

γ. τις: **τισί(ν)**
προσόδους: **αἱ πρόσοδοι**
πολίταις: **τοῦ πολίτου**

Γ4.α. ἡ εἰρήνην: β' όρος σύγκρισης που εκφέρεται: ἡ + ομοιόπτωτα με τον α' όρο (πόλεμον) μέσω του συγκριτικού τύπου: *κερδαλεώτερον*. Επομένως, λειτουργεί ως Υποκείμενο του απαρεμφάτου «εἶναι» (σχέση ετεροπροσωπίας)

ταῦτα Υποκείμενο του ρήματος «ἄν κριθείη» (αττική σύνταξη)

τῶν προσόδων: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός ως γενική διαιρετική στο «πολλάς»

ἄγειν: ονοματικό ἀναρθρο τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «χρή» με υποκείμενο το εννοούμενο «ἡμᾶς» (σχέση αναγκαστικής ετεροπροσωπίας λόγω απρόσωπης σύνταξης)

ΜΕΘΟΔΙΚΟ

β. **άνενεχθέντα** κατηγορηματική μετοχή ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στο αντικείμενο «**χρήματα**» του γνωστικού ρήματος «**εύρησει**».

γ. Ευθύς λόγος και μετατροπή υποθετικού λόγου:

«πολύ θᾶπτον ἂν ἐτιμωρούμεθα αὐτούς, εἰ μηδένα ὑπήρχομεν ἀδικοῦντες.»

Διευκρίνιση : Η ειδική πρόταση που εκφέρονταν με δυνητική ευκτική μετατρέπεται στον ευθύ λόγο σε κύρια πρόταση κρίσεως εκφερόμενη με Δυνητική Οριστική («**ἂν ἐτιμωρούμεθα**») η οποία συνδυαζόμενη με την υπόθεση : «**εἰ ὑπήρχομεν**» (εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου) σχηματίζει ευθύ υποθετικό λόγο που δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού.

Επιμέλεια:

Αναστασάκη Γεωργία, Βελντέ Μαρία, Λώλης Ελευθέριος

Ευχόμαστε καλά αποτελέσματα!

Για την εύστοχη Συμπλήρωση του Μηχανογραφικού Δελτίου συμβουλευτείτε τον Οδηγό Σπουδών από τις εκδόσεις μας: **«ΣΠΟΥΔΕΣ & ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ»**.

Όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τις Σχολές, τις Σπουδές και τα Επαγγέλματα με βάση τις πρόσφατες αλλαγές στα Τμήματα και τις Σχολές της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης!

Περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα του ΜΕΘΟΔΙΚΟΥ: www.methodiko.net

Μεθοδικό Φροντιστήριο

Βουλιαγμένης & Κύπρου 2, Αργυρούπολη, Τηλ: 210 99 40 999
Δ. Γούναρη 201, Γλυφάδα, Τηλ: 210 96 36 300
Ελ. Βενιζέλου 45 Ν.Σμύρνη, Τηλ: 210 93 10 320

www.methodiko.net